

Rozhovor s Miroslavom Kocúrom o rímskokatolíckej cirkvi a politice na Slovensku

KREŠŤANSKÝ NÁRODNÝ POPULIZMUS NEUSTUJUJE

Pavel Hošek

Miroslav Kocúr (ThDr., Mgr., L.S.S., PhD.) se narodil v roce 1969, vystudoval Římskokatolickou cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu Univerzity Komenského (ŘCMBF UK) v Bratislavě. Postgraduální studium absolvoval na Papežském biblickém institutu a Gregoriánské univerzitě v Římě a Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. V roce 1995 byl vysvěcen na římskokatolíckého kněze, v roce 2003 se z této služby rozhodl odejít. Byl ředitelem gymnázia C. S. Lewise v Bratislavě a ředitelem Via Iuris. Od roku 2015 bol koordinátorem programu LEAF Award. Působil jako vysokoškolský pedagog na Teologickém institutu ŘCMBF UK, Katolícké univerzitě v Ružomberku a Bratislavské škole liberálních studií. Je aktivní i v oblasti neformálního vzdělávání. Vede OZ AOMEGA institut, je editorem jeho internetového portálu a autorem četných textů, překladů, knižních publikací, rozhovorů a blogů. Je ženatý, má dvě děti.

Jak byste zhodnotil roli cirkvi a náboženské víry na Slovensku?

V reprezentatívnom prieskume v roku 2017 som respondentom predložil výrok: „Vo svojom osobnom živote sa úplne riadim učením cirkvi, ku ktorej sa hlásim.“ Mali sa vyjadriť, do akej miery s týmto tvrdením súhlasia alebo nesúhlasia. 56 % opýtaných s týmto výrokem nesúhlasilo alebo rozhodne nesúhlasilo. Čo však bolo prekvapivé, vysoká miera nesúhlasu s týmto tvrdením bola aj medzi rímskymi katolíckymi. Až 46 % katolíkov priznalo, že sa vo svojom živote učením cirkvi neradi. Hlboko veriaci, teda ľudia, ktorí podľa štatistiky chodili na bohoslužby každú nedeľu, učenie cirkvi považujú za určujúce v najväčšej miere. Až 85 % sa v osobnom živote učením cirkvi riadia v plnej miere. Takto hlboko veriacich je na Slovensku len 8 % obyvateľstva.

Náboženská viera, osobná spiritualita a úloha cirkvi v osobnom a spoločenskom živote sú však veľmi rozdielne skutočnosti. Kultúrne kresťanstvo, ktoré je súčasťou tradičného pohľadu na úlohu príslušnosti k cirkvi, a hodnotové postoje, ktoré vychádzajú z osobnej viery, sú však podľa môjho vnímania na Slovensku v značnom napätí. Osobne neviem zmieriť tézu o kresťanskom Slovensku s faktom, že predsedom Národnej rady Slovenskej republiky je neženatý muž, o ktorom sa vie, že je otcom jedenástich

nemanželských detí s desiatimi ženami. Známe protirečenie o teórii a praxi nemôže byť ilustratívnejšie.

Jak si vysvětlujete relativní úspěch politického působení Mariána Kotleby?

Miroslav Kocúr.

Marián Kotleba je na slovenskej politickej scéne dlho. Od roku 2005, kedy ho na podujatí k vzniku tisoovského Slovenského štátu požehnal aj pán arcibiskup Sokol, pôsobí takpovediac v symbióze s niektorými významnými predstaviteľmi cirkvi. Na nejednej fare na Slovensku nájdete na stene fotografiu Jozefa Tisa. Kotlebovo spojenie politiky s povrchným katolicizmom a s dedičstvom tisoovského režimu využilo tento potenciál. Nevnímam jeho pôsobenie ako úspech. Dôležité je skôr to, že jeho pôsobenie rehabilitovalo v slovenskej spoločnosti myšlienky ľudáctva, stavovskej spoločnosti, rasovej nenávisťi, xenofóbie, islamofóbie, pochybnosti o euro-atlantickej ukotvenosti Slovenska, prehlbovanie predsudkov voči LGBTI

komunitě, popierania holokaustu či anticiganizmu, a teda spochybňovanie parlamentnej demokracie ako takej. Dnes sa s týmito javmi stretáme takmer vo všetkých parlamentných stranách. To je sprievodný jav Kotlebovho pôsobenia v slovenskej politike. A tento trend je neustále na vzostupe. Neustupuje. Kresťanský národný populizmus a oživovanie historického dedičstva tisoovského ľudáctva je vážny problém. Úradná cirkev namiesto toho, aby tento trend v štádiu zrodu odmietla, ho pomáhala naštartovať. Kotleba sa tak dostal do povedomia verejnosti ako legitímna voľba, potom na čelo Banskobystrickej župy a dnes je už druhé funkčné obdobie v parlamente.

Myslíte si, že v súčasnej Európe hrozí návrat fašizmu? Nebo nějaké jeho nové podoby?

Myslím si, že kríza, ktorou dnes prechádzame v Európe ale aj vo svete vôbec, je dramatickou skúškou pevnosti a flexibility demokratických inštitúcií. Rôzne formy populizmu využívajú strach a hnev a obracajú ho voči tým, ktorí sú vykresľovaní ako jeho príčina. To je podobné procesom, ktoré Európa zažila pri nástupe fašizmu v tridsiatych rokoch minulého storočia. Verím však, že to zvládneme a v konečnom dôsledku to ustojíme. Ale to, že ste túto otázku položili, je už samo osebe alarmujúce.

Jak jako teolog hodnotíte působení prezidentky Čaputové?

Myslím si, že vo svojom úrade pôsobí konštruktívne. Je to racionálny prvok na politickej scéne. Jej príhovory aj vystupovanie v regiónoch či na medzinárodnej scéne môžu byť podnetné aj pre iných politických lídrov či verejných činiteľov. Jej právnická kompetencia pri vykonávaní úradu aj kvalifikované reakcie sa spájajú s empatiou. Stretáva sa s bežnými ľuďmi ale v čase pandémie podporila v napätej atmosfére plnej emócií práve odborníkov a vedcov. Vo vládnej kríze sa stala pevnou oporou ústavného postupu. Reprezentatívnu funkciu prezidentky napĺňa veľmi dôstojne a veľmi si dáva záležať, aby si udržala svoj nadstranícky prístup a bola prezidentkou všetkých občanov Slovenska. Stojí – ako o tom hovorí neraz aj biblický text a prorocká starozákonná literatúra – na strane slabých, marginalizovaných, vysmievaných mužov či žien, rešpektuje osobné presvedčenie a vieru každého. Verí, že nad všetkým kraluje niekto iný. Nie ona. Ja ju vnímam ako občan a veriaci človek ako človeka na správnom mieste. Práve jej pôsobenie ukazuje, že ak sa úradná cirkev znížila k verejnému tvrdeniu, že jej prípadnou voľbou spáchajú katolíci ťažký hriech, nebolo to šťastné. Jej miernosť silne kontrastuje s obrazom nebezpečnej liberálky, ktorým verejnosť strašili niektorí cirkevní predstavitelia. Zuzana Čaputová je duchovne aj intelektuálne otvorená žena. Práve ona pozvala na Slovensko pri svojej návšteve Vatikánu aj pápeža Františka. Je to zrelá a komplexná žena, vzbudzujúca rešpekt aj obdiv. Som rád, že je slovenskou prezidentkou.

Co očekáváte od návštěvy papeže Františka na Slovensku?

Pápež František je príkladom toho, že kresťanstvo môže mať rôznu podobu. Práve pestrosť ciest k Bohu v osobnej viere, sociálnej spolupatričnosti aj mystickej hĺbke, biblickej láske k cudzincom či rešpekte voči iným, slabým, utláčaným a nenávideným je to, čo u Františka vnímam ako jeho symbolické konanie. Ja vnímam Františka ako predstaviteľa cirkvi, ktorý ukazuje svetu jeho ľudskú tvár. Polarizované je nielen Slovensko. Ak sa pozrieme naokolo – tak aj naši susedia v Maďarsku, Poľsku či v Čechách a na Morave majú veľmi podobné starosti

a čelia podobným výzvam. Verím, že František ukáže, že ľudskosť, intelekt a dobré srdce patria k sebe a v spojení s osobnou vierou v duchovné nadčasové a milujúce bytie môže byť pre dnešný svet zaujímavou a inšpirujúcou ponukou. Ale určite len jednou z mnohých.

V čem vidíte přínos křesťanských církví v kulturním a politickém životě slovenské společnosti?

Prínos kresťanských cirkví je v obetavej a nezištnej práci mnohých kresťanov v nemocniciach, domoch sociálnych služieb či hospicioch. Mnohé cirkevné stredné a základné školy sú nositeľmi inovatívneho prístupu k vzdelávaniu a výchove. V kultúre a politickom živote prínos cirkví s ich sklonom ku klerikálnemu triumfalizmu nevnímam ako zásadný a tvorivý. Naopak. Ak za cirkev budeme považovať len úradnú cirkev, tak práve klerikalizmus je v slovenskej cirkvi to, čo ju najviac kompromituje. Paradoxne, katolícky klérus je inšpiráciou aj pre iné kresťanské cirkevné spoločenstvá. Tie tak trochu závidia katolíckym biskupom ich moc a vplyv. Nevnímajú však jeho skutočné ovocie. Pandémia a vývoj po nej významne nastaví aj cirkvám zrkadlo.

Očekáváte pokles významu a vlivu Římskokatolické církve na Slovensku nebo nárůst? Proč?

Ak je význam a vplyv cirkví možné merať číslami, tak tieto čísla budú naďalej klesať. Bude to však skôr vyjadrením poklesu dôvery v úradnú cirkev. Kresťanstvo a osobná spiritualita bude niečím, čo bude potrebovať intelektuálne aj duchovné ukotvenie. Teologické fakulty sa zmenili na politické akadémie, ktoré vychovávajú politických pracovníkov, ktorí intelektuálne ani duchovne neponúkajú takmer nič inšpiratívne nové. Idealizovanie minulosti a nedôvera voči dialógu s vedou a novými poznatkami bude viesť cirkev postupne na okraj spoločnosti. Videli sme to aj pri výzve rímskokatolíckej cirkvi k očkovaniu v lete tohoto roku. Trend sa nezmenil. Nikto si to ani nevšimol, že katolícki biskupi niečo povedali. Kresťanstvo však so svojim historickým prínosom bude stále v spoločnosti referenčným rámcom, v ktorom sa bude odohrávať aj intelektuálna aj duchovná reflexia. Verím, že sa podarí teologicky poctivou akademickou prácou otvoriť

Miroslav Kocúr.

aj inú cestu k spojeniu viery a kritického myslenia. A že duchovné tradície svetového kresťanstva nájdú svoj inovatívny potenciál aj u nás. Rád by som k tomu prispel.

Proč je podle Vás tak velký rozdíl mezi významem církve na Slovensku a v České republice?

Rímskokatolícka cirkev je podľa mňa všade rovnaká. Zažíval som ju tu na Slovensku, v Taliansku, Francúzsku, Nemecku, Rakúsku či v Spojených štátoch. Spoločnosť, v ktorej sa nachádza, však na ňu v rôznej miere pôsobí. Cirkevné spoločenstvo v dialógu s pluralitnou spoločnosťou a pluralitným kresťanstvom prestáva mať dominantné postavenie. Vtedy aj úradná cirkev chápe, že treba viac počúvať a spolupracovať s inými. Je pokornejšia, skromnejšia, vidí pozitíva aj u iných. A vie, že nemá vždy pravdu. Pravda nie je predmet, ktorého sa dá zmocniť. Je to živá a pre nás kresťanov vlastne tajomná takpovediac bytosť. Ak Ježiš o sebe hovorí, že on je Cesta, Pravda a Život, je jasné, že ho nemožno nikde uzavrieť. Ani do jednej cirkvi a už vôbec nie do tej rímskokatolíckej. Máme trochu iné starosti, ale v zásade ide o rôzne podoby tej istej agónie, ktorú zažíva univerzálna cirkev. Nenechajme sa pomýliť percentami. Aj rímskokatolícka cirkev je v pluralitnej spoločnosti pluralitnejšia, no svoj tieň neprekročí. V konečnom dôsledku narazí na svoju monarchistickú štruktúru, v ktorej sa reflexia a skúsenosť neposlušných a poddaných stáva súčasťou cirkevnej praxe len veľmi pomaly.

Děkuji za rozhovor.

Prof. Pavel Hošek, Ph. D. (*1973), je vedoucím katedry religionistiky Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.